

27. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. november 30.

Felelős szerkesztő:
Szeberényi Lajos.
(Lakása: Élsház utca, 55-dik szám.)
Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:
Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.
Előfizetési díja:
Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Mikint szoktassa el a tanító növendékeit a hazugságtól.

A hazugság a növendékben oly veszélyes erkölcsi hiány, mely teljes mértékben fölhevíti a növelő figyelmét, s igényli megfeszített munkásságát. Nemcsak azért, mivel ez erkölcsi roszat orvosolni nehéz, hanem mivel ez oly szélesen el van terjedve, mikint talán egy vétek sem. Növendék, ki az igazmondóságot soha meg nem sértené, alig található ritkaság, midőn rendszeren bármely népességű tanosztályban találtak néhány szemtelen hazugok. S valóban e fölött épen nem csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy a hazugság mily roppant uralmat gyakorol a világon, hogy azzal a gyakorlati élet különböző viszonyai közt a legkülönbözőbb alakokban találkozunk. Ugy hogy, ha igazmondó embert akarunk keresni, Diogenes lámpáját kell meggyujtanunk. Pedig mily utálatot s benső undort okozó szennyfolt az emberben a hazugság! Ellenben mily dicső tulajdon az igazmondóság! Mint diadém gyémántja, úgy tündöklék az igazmondóság az emberi jellemén. Talán becsére nézve azért hasonlít az oly igen a drága köhöz, mivel oly nagy ritkaság az emberek között.

De a dologra térvén, lássuk mit tegyen a tanító a hazugság, ez emberi jellemet szennyező vétek ellenébe? s mikint szoktassa el attól növendékeit?

Erre nézve

1. Ajánlja a tanító mindenekelőtt tanítványainak az igazmondóságot, mint az emberi jellemet oly igen ékesítő s megdicsőítő erényt. S ez valóban méltó is az ajánlásra. Mert a hazugot lenézi s megutálja a maga belbecsét érző

minden ember, mint piszkos s jellemtelen teremtményt, a hazugot nemcsak utálja, de kerüli minden erkölcsileg tiszta ember, mint ragályos nyavalyában fetrengőt, míg az igazmondót örömet látja kiki körében, óhajtva keresi társaságát. — Oda irányozza tehát a tanító minden törekvését, hogy ama szép erénynek az igazmondóságnak minél inkább megnyerje növendékeit, példás buzgósággal védje, s emelje ki annak becsét, fönségét, magasztosságát. Öntsön lelkesedést növendékei szívébe ezen erény iránt, lankadatlan kitartással oda vigye a dolgot, hogy a növendékek belső iszonyt érezzenek a hazugság hallatára is, s minden hazug szó sértse igazmondóságért égő lelköket, mint sérti az avatott zenész fülét, minden az öszhangok közé vegyült hamis hang. A hazug gyermektől vonja meg a tanító minden hajlamát s bizodalját, ajándékozza meg azzal az igazmondó gyermeket, mint követendő példányt állítva azt a többi elé, s általában ne mellőzzön el semmi példát, mely akár a történelem, akár a gyakorlati élet mezéjén fölmerül, mely által a hazugságot érdemileg bélyegezheti, az igazmondóságot ellenben emelheti s dicsőítheti.

2. A föntérintett eljárás kivánt sükere nem fog elmaradni, de annál biztosabb, áldásteljesebb s üdvösebb eredményre fog az kétségtelenül vezetni, „ha a tanító maga lesz az eszménykép, maga lesz az igazmondóság követendő példányképe.“ Ezen állítás igazsága — úgy hiszem — senki által sem fog kétségbehozhatni, ha meggondoljuk, hogy általában, de különösen a növelés terén a példa végetlen hatással bír, a jó, mint a rossz egyiránt.

De hát a fölött kételkedhetnék-e valaki, hogy ezt szükség mondani a tanítóknak, hogy ők magok legyenek itt is a példányképek, holott az önkint foly a dolog természetéből? Ugy látszik, hogy habár ezrek viselik is e nevet, mégis igen kevés azoknak száma, kik azon szent elhatározással, erős meggyőződéssel tekintenek magasztos hivatásukat, hogy ők ezen az emberiség és társadalomra nézve végetlen horderejű munkakörben, nem mint önző napszámosok, hanem — mint voltakép lenni kell — „világ világossága, s az élet sava ügyekeznek tündökölni.“ Mi az, midőn p. o. a tanító megígéri növendékeinek, hogy ha figyelmesek lesznek, az iskola végeztével valami ártatlan örömet, játékot vagy gyönyörűséget szerzend számukra; azonban a tanító megfélekezve ígéretéről, a gyermekek azon gyönyör élvezése nélkül kénytelenek távozni? Nemde egyenes vétkezés az igazmondóság ellen? Mi az, midőn a tanító megfenyegeti egyes vagy összes növendékeit ez vagy amaz helytelenségért a nélkül, hogy a tény megtörténté-

vel akarná vagy képes is volna a kijelölt büntetési nemet foganatosítani? Nemde ez is az igazmondóság elleni vétkezés? Mi az, midőn a tanító az imádkozás alatt ájtatos képet csinál, vagy valamely hittani kérdés fejtegetésében álhitet s csalárd érzelmeket színlel? Ez már nem egyéb gyalázatos hazugságnál. Mit szóljak arról, midőn a tanító elnémitva keblében, a vallás, az ész és szív s a kötelesség szózatait, maga teszi ez vagy amaz ártatlan növendékét erkölcsileg alásülyedt élete osztályrészesévé, maga tanítja meg hazudni, hogy ezen a világ szeme, s az észrevétel elibe vont csalárd lepel fődözete alatt szabadon áldozzék pillanatig is megszokott vétkes szenvedélye, a tiltott örömök, vagy a bűn szennyos oltáránál. Oly neme ez a bűnnek, melyre csak örültséggel határos erkölcsi sülyedés vezethet kivált tanítót, oly neme a bűnnek, melyet a legszigorúbban sújtani isteni s emberi törvények kívánják egyiránt.

A gyermek, a növendék semmire sem fogékonyabb, semmire sem bir oly élesen ható szemekkel, mint szülei, nevelői, tanítói s általában azoknak, kiktől függnie kell, gyengéit, ellenmondásait s hibáit kikémleni, s azokat saját kárára, veszélyére kizsákmányolni. Azért nem lehet eléggé tanácsolni a tanítónak, ki növendékei ártatlan szívét a hazugságtól akarja megóvni vagy megtisztítani, hogy legyen ő maga mindenekelőtt eszményképe az igazmondóságnak. Az igazmondóság dicsérésével, magasztalásával még nincs minden megtéve, a jó példa többet tesz itt, mint a szónoklat legavatottabb mestersége, sőt nem ritkán lerontja egyetlen rossz példa a kedvező hatást, mit szép szóval oly nehezen, oly fáradságosan s oly sok ideig építgeténk.

3. Hogy a tanító a kívánt célt minél inkább megközelítse, soha se szolgáltasson maga okot vagy alkalmat a növendéknek hazugságra, s távolítsa el gondosan minden e hajlamot felkölthető körülményt.

Ha a tanító sikeresen akar a hazugság ellen küzdeni, úgy nem szabad neki, mint talán egyéb más esetben egyoldalú eljárást gyakorolni. Okos embert mi sem jellemez inkább, mint a minden léptein tanúsított bölcs előrelátás, higgadt megfontoltság, úgy különösen tanítónak minden itt teendő lépéseit gondosan meg kell vizsgálni. Az nem mindegy, ha vajjon gyanakodók vagyunk-e a gyermek állításai elneében, vagy nem? mert ha igazat mondott s állítását s beszédét készakarva kétségbevonjuk, úgy nem látván ennek semmi kívánt eredményét, a legközelebbi esetben talán már hazug-

sággal próbál magán segíteni. Némely tanító, hogy a gyermeket vallomásra bírassa, úgy teteti magát, mintha a dolgot nem tudná. De ez nem egyéb, mint a hazugságra önként nyújtott alkalom; mert ha a gyermek tudja, hogy a tanítónak már kellő tudomása van a dolog felől, kétségtelenül előbb megvallja az igazságot. Vannak továbbá tanítók, kik leküzdhetetlen szenvedélyt, ösztönt éreznek magokban, vétkes növendékeiket mesterséges faggató kérdésekkel körülhálózni, az együgyű gyermekkel úgy bánni, mint vérbíró szokott a megcsökönösült gonosztévővel. Az ily növelészet ellenes eljárás következtében a gyermek sarokba szorítván, a zaklatott szíve szorongása közt akarátja ellen hazug lesz. Pedig, ha az első hazug szó ellebben az ajkakon, mily könnyen és gyorsan következik a második, harmadik, a tapasztalás tanúsítja. —

Ne csak azt kívánja meg a tanító növendékeitől, hogy ő irányában legyenek igazmondók, hanem hogy azok egymáshoz való viszonyaikban is ilyenekül tünjenek föl, azért semmi hiábavaló cserét vagy csalást ne engedjen meg nekik. A gyermeknek nem szabad soha oly bitet táplálni, hogy megengedhetőbb az iskolatársa, mint tanítója vagy más felnőttek irányában elkövetett hazugsága. Ha a gyermek tilalom ellenére cserét csinál, bármily csekély értékű dologra nézve is, nem kell azon véleményben ringani engedni, hogy azt az ember nem tudná, mert különben azon tévhittel kecségteti magát, hogy ő okosabb, eszélyesebb, és ismét kísérletet tesz újabb csere végrehajtására.

Egy fő és szem elől téveszthetetlen szabály még itt az, hogy a tanító, valamint maga minden hamis külszint, tartalom nélküli üres negélyt kerüljön, úgy ezt tanítványainak is soha meg ne engedje, vagy teljességgel okot, alkalmat erre ne adjon. Vannak tanítók, kik e tekintetben szigorúan megróvandók, azonban a házi növelésben még inkább megsértetik ez, hol a gyermekek, kivált a főrangú családkörökben valódi példányai a tetszelgésnek, álszeméremnek, azaz valódi példányai a képmutatásnak.

4. Végezetre a tanító az igazság bevallását könnyíteni ügykezzék növendékeinek. Meglett embertől megkivánhatni, hogy minden körülmények között igazat mondjon, az ő jelleme már megerősödött, önakaratúlag adhat irányt lépteinek, beszédének s cselekvényeinek. A gyermek jelleme még ingatag, gyöngé, az igazság szeretete még gyöngébb benne, mint a rossz következtől való félelem. Ha a gyermek tudja, hogy az ő állítása semmi kedvetlen követ-

kezést nem von maga után, ugyan mi tartóztatná őt vissza az igazság bevallásától? Ellenkező esetben nehezebben fog az részéről megtörténni. A vallomást elhalasztani nem tanácsos, vessző segélyével kierőltetni nagyon meggondolandó. — Nem! az ember csak tegye könnyűvé az igazság kimondását. Hibázott a gyermek s megvallotta hibáját? Minden bizonynyal, de szelidebben büntetendő. Mint főszabályt meg kell tanítani a gyermeknek, hogy az igazság mindenk fölött legyen, hogy a becsületesség a kötelesség tetemesb megsértéseit is enyhíti, ha szinte mindig büntetlenné nem tesz is, a hazugság és csalárdság pedig a vétket csak fokozza. Megtörténik sokszor, hogy a növendék vonakodik az igazságot bevallani, mivel azt mások előtt szégyenli cselekedni, az ily esetekben, midőn kényes dolgok s a szívet fölöttebb bántó tudalmak forognak fön, legtanácsosabb a gyermeket négy szem közt kihallgatni. Hogy pedig a növendék saját hibáját másokra háríthassa, másokat is belevonjon vétkessége egy részébe, megengedni annyit tenne, mint vétkét ön szemei előtt kisebbé tenni, a bűnösség jóval alacsonyabb fokozatára le szállítani. Épen ily nagy hiba az igazság megvallását jutalom ígérese által eszközölni akarni, mivel ebből a gyermek azon veszélyes következtetést vonná, hogy az oly erénynek, melyet jutalomért kell és lehet gyakorolni, kevés vagy tán semmi benső bece sincsen.

Általában szeretet-teljes bánásmód a hazug növendékekkel alig téveszti el kívánt hatását e részben is. Azonban növelési tekintetben a szülői ház közremunkálása nélkül nem sokra megy az iskola. És ha az iskola kevés eredményt mutathat föl e nélkül, ha kezére nem dolgozik, mennyivel kevesebbet akkor, ha még ellene is működik! Azért az iskola és a szülői ház egyezetes működése a fölállított kérdésre nézve is szükséges és nélkülözhetetlen.

(Németből.)

Omega.

Iskolatörténeti adatok.

V.

Kassa városának ugyanazon tárgyban 1828-ki december 23-kán kelt végzése.

Assumptum sub Nro 5546.

Generosi Domini Franciscus Senior Spernofovits, Franciscus Gzsik et Samuel Fried Senatores, Carolus item Aringer

Tribunus Plebis nec non Domini Alexander Farkas, Leo Styller et Ludovicus Dobay Electæ Communitatis Commembra in merito Recursus Communitatis Helv. Confessioni addictorum sibi pro necessitatibus Ecclesiasticis, pro dotatione item Ecclesiasticorum necessarium stabile quodpiam annuum subsidium e Cassa Civitatis Cameratica resolvi petentium Relationem præstant pt. 22. Decembris.

Conclusum ad Nrum 5546.

Cum leges patriæ et Altiores Ordines hoc in genere normam constituerent, adeoque in pertractatione præsentis Objecti iisdem semet conformare oportet, et quidem leges Patrias quod concernit: Art. 26. 179°/₁. §-pho manifeste idque præcise innuere, ad dotationem Ecclesiarum Evangel. Communitates duntaxat earundem obligari, neque fundationes Catholicorum scopo huic deservire posse, Legis ejusdem §-phus 12. irrefragabili servit argumento, fundationes enim has in statu eo, in quo ante conditam Legem præfuerant citra quampiam mutationem persistere necessum est, redditus vero Beneficiorum Regalium et Bonorum munificentia Divorum condam Regum Hungariæ illis adhuc temporibus, ubi Religio duntaxat Catholica in Almo hoc Regno florebat, Civitati huic collatorum, tegendis insuper necessitatibus publicis destinatos fore, neque ab hac destinatione in obversum etiam primævæ Institutionis, atque in tot tantisque Erogationibus Relatione tenus deductis, quarum aliæ aliis continuo succedere solent, avelli posse, utique Cassam Civitatis per erogationes has, et si altius demandata Passivorum Civitatis Capitalium depuratio minus intervenerit, indubie ehauriendam. Verum omnem rem conficit Benigno-Gratosum Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis Hungarici sub 8. oct. 1799. Nro 23873. editum Intimatum in his verbis: In illis Civitatibus, in quibus ipsi etiam Cives et Incolæ non tantum ad Cassam Contributionalem, sed et Domesticam individualiter contribuunt, et si ac ubi individuales præstationes in Ecclesias, Parochias et Scholas Catholicorum convertuntur, ibi præstationum hujusmodi tamquam a Civibus et Incolis diversarum Religionum provenientium etiam Evangelicos a proportionem inpopulationis et Contributionis suæ ad Cassam Domesticam pro Ecclesiis, Parochiis et Scholis participes reddendos esse; quo proin Evangelici subsidium quodpiam e Cassa Domestica participare valeant, altefati ordines id manifeste præstruunt, ut iidem ad Cassam Domesticam individualiter contribuant simulque dicti ordines Beneficium idmodi huic alligant conditioni, si ac ubi præindigitatæ præstatines in Ecclesias, Parochias Catholicorum convertantur,

porro id quoque definiunt, ut Evangelici non aliorum Proventuum, verum repetitarum duntaxat præstationum participes efficiantur, cum autem Evangelici et Helveticæ Consessionii addicti ad Cassam Civitatis Domesticam nihil contribuere dignoscerentur, aliefatos Ordines petito præsentii contrarios esse adinveniri.

Quod vero necessitates hujatis Parochi e Cassa Civitatis Domestica provideantur, id a nexu Juris Patronatus primævo Instituto systemate et organisatione Civitatum, quarum genesis ad antiquiora tempora referenda est, indubie repetendum esse ex eoque in exemplum trahi non posse.

Ast secus etiam: Juri duntaxat Patronatus correlatam esse obligationem necessitatibus respectivarum ecclesiarum succurrendi ita quidem, ut obligatio hæc citra Jus Patronatus neque relate ad Catholicorum Ecclesias intelligatur, ex quo autem Civitas hæc in Ecclesiam Instantis communitatis Jus Patronatus haudquaquam exerceret, igitur tam ex eo, quam etiam fundamento præmissorum petito præsentii subveniri non posse. Actum Cassoviæ die et anno ut supra. Lectum per S. Regetr. Ivannem Aringer m. p.

Gamauf gyűjteményéből: *G—y.*

A magyar nyelv gyakorlati tanfolyama. Kellner Lajos után írta az 1. és 3. kötetet Kempelen Győző, a 2-dikat Preszner János. Burger Zsigmond tulajdona. Szeged. 1860—61. 8-dr. 1. k. 86. 2. k. 138. 3. k. 134 l.

A népnövelési irodalomnak egyik kitűnő jelenetét mutatjuk be olvasóinknak a fönebbi három kötetben. Nem szükséges ismételnünk, mert már több ízben volt alkalmunk elmondani, hogy az elemi oktatást nem könyvből, hanem beszélgetések által kell kezdeni. Egy felől erre, más felől pedig arra szolgálnak útmutatásul az előttünk fekvő könyvek: mikép kell e beszélgetési gyakorlatokat később gyakorlati nyelvtanítássá változtatni.

Az első kötet, melynek föladata a gondolkodás, kifejezés és irás (ez utóbbi talán az előbbeniben foglaltatik; jobb lett volna tehát így írni: szó- és írásbeli kifejezés) tanítását az alsóbb osztályokban adni, a következő főrészeket foglalja magában: 1) A tárgyak megnevezése. 2) A tárgyak tulajdon-ságai. 3) A tárgyak állapota és tevékenysége. 4) A tárgyak lényege, s viszonyuk egymást közt és az emberekhez.

A második kötetnek föladata ugyanaz a közép osztályokban. Ennek tartalmát képezik: leírások közönséges mo-

doban, leírások levélalakban, könnyű ügyködési fogalmazások, elbeszélések, értekezések stb. Mindezeknek kiállításához célszerű utasítás van adva. A könyv végéhez különböző mintadarabok és kidolgozandó föladatok vannak csatolva.

A harmadik kötet elemi nyelvtani oktatást foglal magában, kiterjeszködően az egyszerű, bővített és tágitott mondatra is.

Ez rövid tartalma a három kötetnek. Hogy ezekben a tanmenet célszerű, azt a nyájas olvasó a tartalomjegyzékből is észre fogja venni, és ez az, mit szerzők a német eredetiből merítettek. Nincs egyéb hátra, mint hogy hozzátegyük, miszerint e módszer helyesen is van alkalmazva és célszerűen keresztülvive. Vajha minél több tanító sikerrel használná ezeket az oktatásban. Mert abban egyetértek szerzővel, hogy nem szabad a tudományok azon ágaiban, melyekben külföldi szomszédaink megelőztek, irtóznunk az általok már felfödözött jó ösvényen való haladástól.

Röviden összefoglalva a címzett könyvek fölötti ítéletünket, bátran ki merjük mondani, hogy azokat a legjobb lélekismerettel ajánljuk a tanítói karnak. **34.**

Gyöngyök a növelészet tengeréből.

1) Az oceán vitorlás hajói szélirányokra figyelnek. — Néptanítói életpálya szélrózsáján e három irány uralkodik: tanítás, tanulás, tanultatás. Lélekismeretes tanulmány kívánatlik azon feladat megfejtéséhez: minő arányban oszlik fel ezen három tényező tanító, tanítvány és tankönyvek között, hogy az iskolázás valódi célja eléressék.

2) Mi törvénykönyvet adjunk népiskolai növendékeinknek? Minél jobb népiskolai tanítókat.

3) Színészek a művelt társadalmi nagy világban nap-számosai a nemzetnek és emberiségnek. Néptanítók a művelendő társadalmi kis világban szakmánya vállalkozott munkások. Eléggé különösnek látszhatik, de igaz, hogy ez utóbbi kisebbszerű világ inkább életföltétel ama nagyobbikra nézve, mint megfordítva.

Gonda László.

Üzenetek.

-- Cs. K. Dengeleg. — E napokban irunk.

-- K. I. A. Szuha. — Köszönet a küldeményért. A kérdéses cikk nem adható, mert nincsenek hozzá való jegyeink.

-- V. S. Makó. — Az utóbbi küldemény is megérkezett.

Nyomatott Szegeden Burger Zsigmondnál.